

Καταρρέουν λοιπόν τα μεσαία στρώματα;

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ*

Ευημερεί τελικά η κοινωνία μας; Ή κλονίζεται υπό το βάρος διευρυνόμενων ανισοτήτων; Κινδυνεύουν τα ευρύτατα μεσαία στρώματα που μας κληροδότησαν οι μεταπολεμικές και μεταπολιτευτικές δεκαετίες;

Σε κάθε τέτοια συζήτηση ελλοχεύει ένας διάχυτος κοινωνικός μιζεραμπλισμός, με ισχυρές δόσεις τηλεοπτικής δραματοποίησης: «Ένας στους τρεις κάτω από το όριο της φτώχειας!», «Υπερχρεωμένα τα νοικοκυριά!», «Στα ύψη η τιμή της γαλοπούλας!». Στον αντίποδα, η χαζοχαρούμενη ευφορία του lifestyle: τα χιλιάδες πούρα και θηριώδη τζίπ στους δρόμους δεν μπορεί παρά να σημαίνουν ότι η κοινωνία κολυμπά σε πελάγη καταπιλαστικής ευωχίας... Ή μήπως όχι;

Τα δεδομένα συνιστούν ψυχραιμία. Πρώτον, υπάρχει μια διεθνής τάση διεύρυνσης των ανισοτήτων, που συνδέεται με δομικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης, όπως η κινητικότητα του κεφαλαίου, ο φορολογικός ανταγωνισμός, οι ραγδαίες τεχνολογικές μεταβολές. Δεύτερον, η επιδείνωση των οικονομικών ανισοτήτων οξύνεται στις ΗΠΑ της διακυβέρνησης Μπους, αναγόμενη σε μεταβολές που είχαν ξεκινήσει νωρίτερα. Αισθητή είναι η τάση και σε άλλες αγγλοσαξονικές κοινωνίες – τίμημα της ταχύρρυθμης ανάπτυξης και χαμηλής ανεργίας που απολαμβάνουν. Τρίτον, η τάση είναι λιγότερο αισθητή στην ηπειρωτική Ευρώπη, όπου όμως και οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι πιο συγκρατημένοι.

Όπως δείχνει η έρευνα του Πάνου Τσακλόγλου, καθηγητή στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, την τελευταία 25ετία η ανισότητα στην Ελλάδα παραμένει σταθερή ή μειώνε-

ται ελαφρά. Πάντως δεν αυξάνεται. Το ίδιο διάστημα, η σχετική φτώχεια (δηλαδή απόκλιση από το μέσο εισόδημα) επίσης δεν αυξήθηκε αλλά αντίθετα μειώθηκε ελαφρά, ενώ με απόλυτους όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης η φτώχεια μειώθηκε εντυπωσιακά.

Συνεχίζεται δηλαδή η ίδια μακροχρόνια τάση της υποπερίοδου 1974-82, όταν επιτεύχθηκε η σημαντικότερη μείωση της φτώχειας στην Ελλάδα. Κατά πάσα πιθανότητα αυτή η μακροχρόνια τάση δεν έχει ανατραπεί την τελευταία τριετία, παρά τις οριακές επιπτώσεις μέτρων, όπως η αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ ή η μείωση της φορολογίας των διανεμόμενων κερδών των επιχειρήσεων (όμως η πρόσφατη άνοδος των τιμών επιδεινώνει την κατάσταση). Επομένως, ο παραγόμενος πλούτος

(που από τα μέσα της δεκαετίας του '90 αυξάνεται ταχύτερα από τον ευρωπαϊκό μέσον όρο) συνεχίζει όπως παλιότερα να διαχέεται στην κοινωνία.

Κι όμως, ευρύτατες ομάδες πληθυσμού νιώθουν ότι συμπιέζονται, ότι τα βγάζουν πέρα όλο και δυσκολότερα. Η «γενιά των 700 ευρώ» είναι η πρώτη μεταπολεμικά που κινδυνεύει να ζει χειρότερα από τους γονείς της. Τι συμβαίνει;

Πρώτον, η αίσθηση της συμπίεσης έχει να κάνει όχι τόσο με διεύρυνση της ανισότητας και φτώχειας όσο με δυναμικές ανακατατάξεις στο εσωτερικό των μεσοστρωμάτων. Αναπόφευκτα σε μια κοινωνία μεσαίων στρωμά-

των η κινητικότητα δεν θα είναι μόνο ανοδική αλλά και καθοδική. Επαγγέλματα που κάποτε εξασφάλιζαν ευμάρεια και καταξίωση (γιατροί, δικηγόροι) είναι πλέον υπερκορεσμένα και κακοπληρωμένα. Η είσοδος στον δημόσιο τομέα δυσκολεύει διαρκώς – ιδίως για όσους δεν διαθέτουν κομματικό μπάρισμα στην Κορώνη. Οι αγορές αλλάζουν ταχύτατα. Όσοι από τύχη, ενόραση ή καλές γνωριμίες βρέθηκαν τον κατάλληλο χρόνο στην κατάλληλη θέση βλέπουν τα εισοδήματά

τους να εκτοξεύονται – όπως συνέβη την τελευταία δεκαετία με αρκετές θέσεις στον χρηματοπιστωτικό τομέα ή την υψηλή τεχνολογία. Οι πολλοί άλλοι, με πολύ παρόμοια προσόντα, μένουν πίσω. Ο έντονος ανταγωνισμός δημιουργεί πίεση, άγχος, ανασφάλεια.

Δεύτερον, τα μεσαία στρώματα βιώνουν τη διεκδίκη-

ση απόσταση μεταξύ υλικών προσδοκιών και πραγματικών επιδόσεων. Αισθανόμαστε ότι οι εισοδηματικές και καταναλωτικές μας δυνατότητες υπολείπονται διαρκώς των επιθυμητών. Αυτό δεν συμβαίνει επειδή γινόμαστε φτωχότεροι, αλλά επειδή οι καταναλωτικές μας ανάγκες αυξάνονται ταχύτερα, οδηγούμενες και από τον ανταγωνισμό κοινωνικού status. Η σημερινή μεσοαστική οικογένεια είναι πλουσιότερη από την αντίστοιχη χθελισινή, αλλά αισθάνεται φτωχότερη.

Εδώ μπαίνει και η μαζικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Κάθε χρόνο ανοίγουν στα ΑΕΙ και ΤΕΙ θέσεις που αντιστοιχούν περίπου στο

75% των δεκαοχτάχρονων νέων. Το ποσοστό είναι πανευρωπαϊκά υψηλότατο – και προστίθενται και οι χιλιάδες φοιτητές εξωτερικού και ιδιωτικών κολεγίων. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση διογκώνει τις προσδοκίες των αποφοίτων για επαγγελματική αποκατάσταση αντίστοιχη των τυπικών τους προσόντων. Οι προσδοκίες όμως αυτές είναι αδύνατο γα ικανοποιηθούν επαρκώς. Ιδίως σε μια αγορά εργασίας μπλοκαρισμένη, με υψηλά τεύχη που προστατεύουν τους μέσα εις βάρος των απ έξω. Ο πτυχιούχος που δουλεύει delivery ή εργάζεται υπερωρίες για 700 ευρώ έχει προσδοκίες κατάρτισμένου εργαζόμενου αλλά αμείβεται σαν ανειδίκευτος. Αυτή η ανατιστοιχία παράγει απογοήτευση. Ακόμα χειρότερα για τις οικογένειες που υφίστανται τη μακροχρόνια ανεργία των πτυχιούχων παιδιών τους. Δεν πρόκειται για φτώχεια – η δοκιμασία τους είναι κυρίως ψυχολογική.

Τέλος, όχι μόνο οι προσδοκίες μας είναι υψηλότερες αλλά και η πληροφόρησή μας καλύτερη. Ανεβάζει διαρκώς τον πήχυ με τον οποίο συγκρίνουμε την προσωπική μας ευμάρεια, εστιάζοντας σε ιστορίες πλούτου και αφθονίας. Η πληροφόρηση φωτίζει επίσης τις σκοτεινές πλευρές, από επικίνδυνα προϊόντα μέχρι διαφθορά και αναξιοκρατία στις προσλήψεις. Και άλλοτε συνέβαιναν, τώρα όμως τα γνωρίζουμε. Ο εκδημοκρατισμός της πληροφόρησης – μέγιστη κατάκτηση της μεταπολίτευσης – παράγει πιο ενημερωμένους και ελεύθερους πολίτες. Όχι απαραίτητα και ευτυχέστερους.

* Ο κ. Γ. Παγουλάτος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, gpag@auueb.gr

ΔΗΜΟΣΚΟΠΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΑΙΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ, 1993-2007

ΟΠΕΚ
15/1/2008

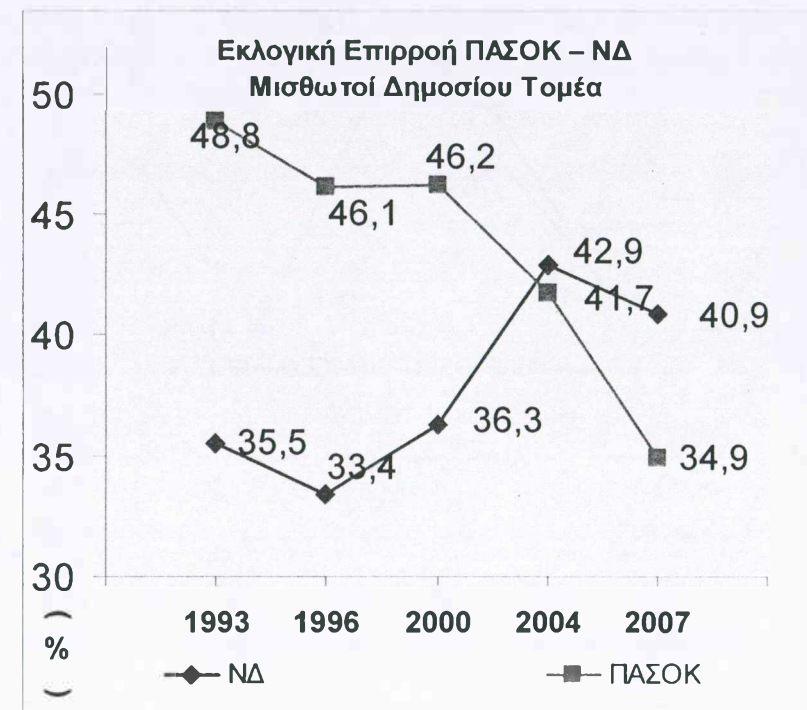
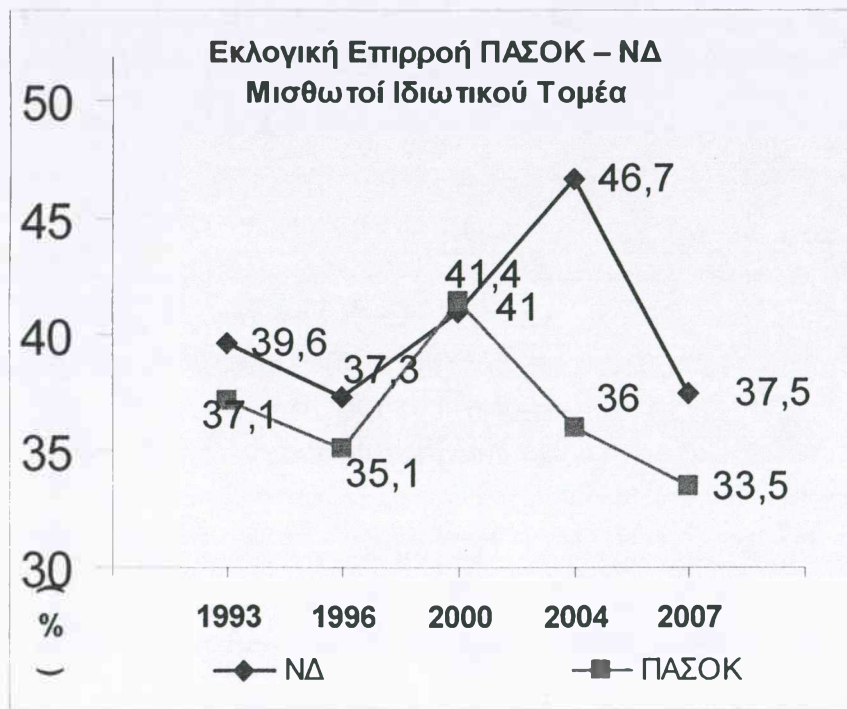
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑ.Ο.Σ	Λοιπά
B2007	<u>41,8</u>	<u>38,1</u>	<u>8,2</u>	<u>5,0</u>	<u>3,8</u>	<u>3,1</u>
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	41,2	31,4	8,0	8,6	5,0	5,9
Μισθωτοί Δημόσιου Τομέα	40,9	34,9	6,9	8,5	3,9	5,0
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	37,5	33,5	8,5	9,5	4,3	6,8

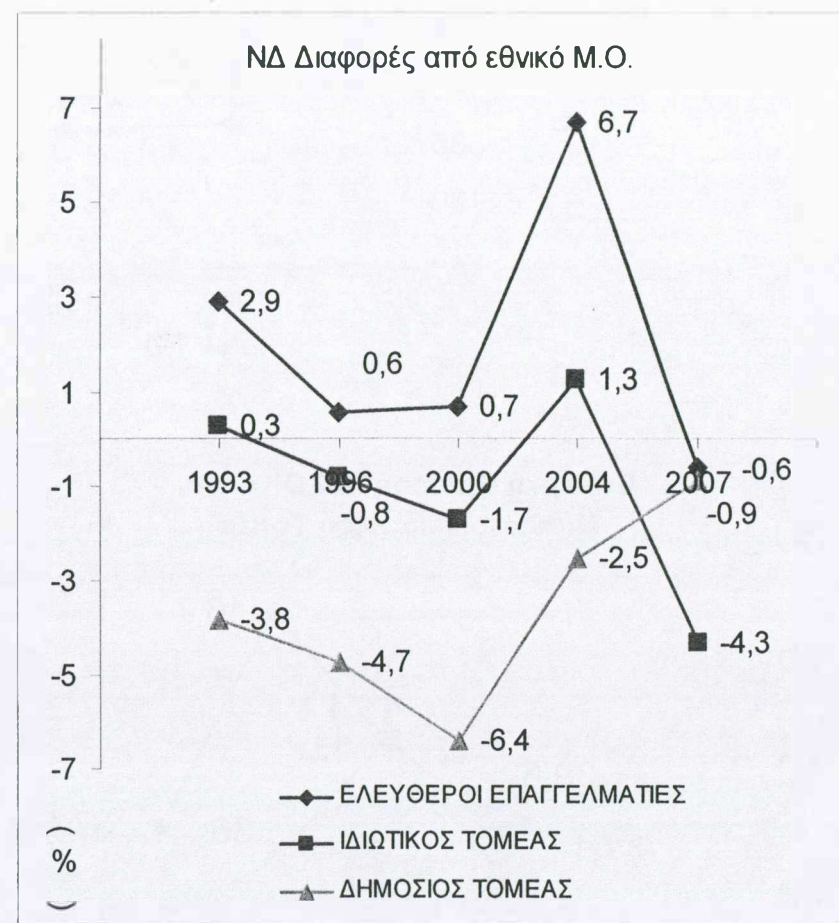
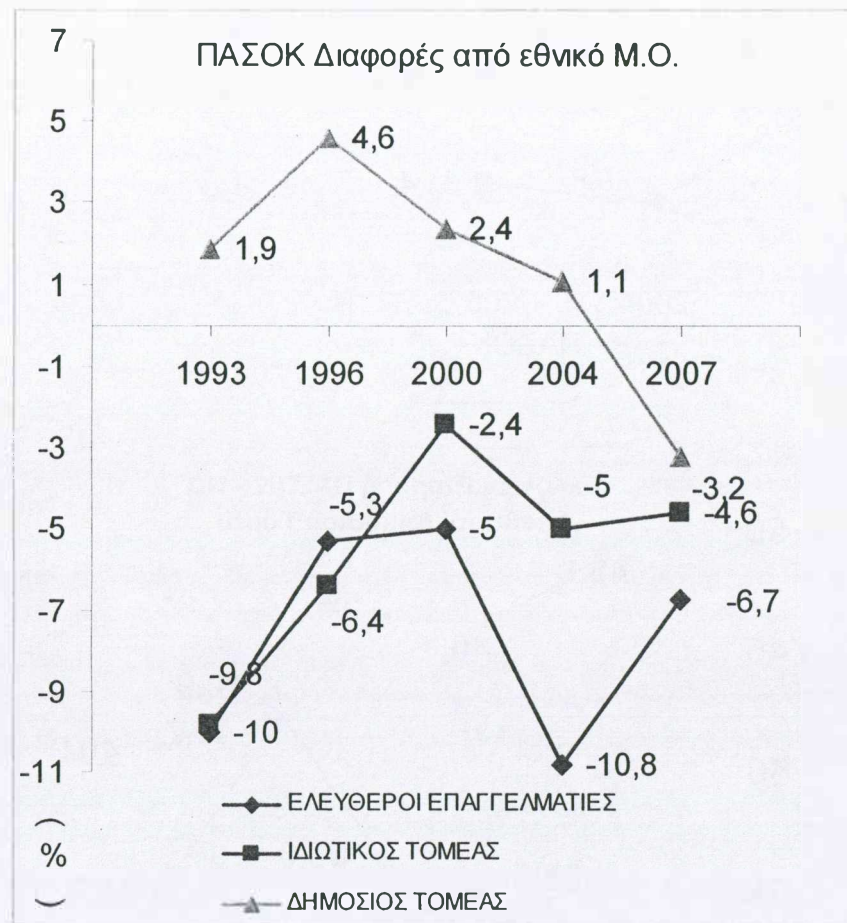
	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΛΑ.Ο.Σ	Λοιπά
B2004	<u>45,4</u>	<u>40,6</u>	<u>5,9</u>	<u>3,2</u>	<u>2,2</u>	<u>2,7</u>
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	52,1	29,8	5,1	5,9	3,3	3,8
Μισθωτοί Δημόσιου Τομέα	42,9	41,7	4,8	5,8	1,4	3,4
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	46,7	35,0	6,2	6,2	2,2	3,7

	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	Λοιπά
B2000	<u>42,7</u>	<u>43,8</u>	<u>5,5</u>	<u>3,2</u>	<u>2,7</u>	<u>2,1</u>
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	43,4	38,8	5,0	7,2	2,4	3,2
Μισθωτοί Δημόσιου Τομέα	36,3	46,2	5,2	7,3	3,0	2,0
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	41,0	41,4	5,9	6,3	1,9	3,5

	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΔΗΚΚΙ	Λοιπά
B1996	<u>38,1</u>	<u>41,5</u>	<u>5,6</u>	<u>5,1</u>	<u>4,4</u>	<u>5,3</u>
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	38,7	36,2	5,6	9,8	2,1	7,6
Μισθωτοί Δημόσιου Τομέα	33,4	46,1	3,0	10,5	2,9	4,1
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	37,3	35,1	5,6	10,2	3,6	8,2

	ΝΔ	ΠΑΣΟΚ	ΚΚΕ	ΣΥΝ	ΠΟΛ. ΑΝ.	Λοιπά
B1993	<u>39,3</u>	<u>46,9</u>	<u>4,5</u>	<u>2,9</u>	<u>4,9</u>	<u>1,5</u>
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	42,2	36,9	4,7	6,4	7,4	2,4
Μισθωτοί Δημόσιου Τομέα	35,5	48,8	1,9	7,6	4,9	1,3
Μισθωτοί Ιδιωτικού Τομέα	39,6	37,1	4,3	5,8	9,1	4,1

συνοψίζεται στην ταυτόχρονη επιδίωξη ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής. Όχι οποιασδήποτε ανάπτυξης, αλλά εστιασμένης στους κλάδους γνώσης και υψηλής τεχνολογίας –που είναι και οι φιλικότεροι προς το περιβάλλον. Και οι συνολικές επιδόσεις της Ελλάδας στις μεταρρυθμίσεις της Λισσαβώνας; Στην Ευρώπη των 27 πέσαμε στην 22η θέση (Centre for European Reform, The Lisbon Scorecard 2007). Παρακάτω βρίσκονται μόνο η Σλοβακία, η Μάλτα, η Πολωνία, η Βουλγαρία κι η Ρουμανία.

Τα πανεπιστήμιά μας βουλιάζουν στη μεταρρυθμιστική αδράνεια –βοηθώντας και της κοντόφθαλμης αποχώρησης του ΠΑΣΟΚ από τη συνταγματική αναθεώρηση. Στο καταθλιπτικό αυτό περιβάλλον υπάρχει πάντως ένας τομέας που λειτουργεί ικανοποιητικά. Η συμμετοχή ελληνικών ΑΕΙ στα εξόχως ανταγωνιστικά κοινοτικά προγράμματα είναι σταθερά υψηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Χάρη στους λογαριασμούς κονδυλίων έρευνας, τα πενόμενα δημόσια πανεπιστήμια χρηματοδοτούν την ερευνητική δραστηριότητα και επιστημονική κινητικότητα των μελών τους, συντηρούν τους μεταπτυχιακούς και διδακτορικούς φοιτητές τους, διακρίνονται στο διεθνές ακαδημαϊκό γίγνεσθαι, διασώζουν την όποια εξωστρέφεια του ελληνικού πανεπιστημίου. Μέχρι σήμερα τουλάχιστον. Αλλωστε το 0,49% απέχει ελάχιστα από το απόλυτο μηδέν...

Διαγράφεται ήδη το προφίλ του επιτυχημένου Έλληνα του 2008. Τζογάρει στα ακίνητα, χτίζει αυθαίρετα, καταναλώνει με δανεικά, ονειρεύεται να κληρονομήσει μεγάλη περιουσία –και βέβαια αποφεύγει σαν τον διάβολο επιστημονικές, καινοτομικές ή ερευνητικές δραστηριότητες!

Ο κ. Γ. Παγουλάτος είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Ερευνητής στο ΕΛΙΑΜΕΠ. Συμμετείχε στη διεθνή ερευνητική ομάδα του μόνου προγράμματος κοινωνικών επιστημών (DOSEI) που προτάθηκε για το επιστημονικό βραβείο Descartes 2006 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

 [Εκτύπωση](#) [Αποστολή](#)

[Αρχική Σελίδα](#) | [Όροι Χρήσης](#) | [Επικοινωνία](#)

© Copyright 2008. Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής

 [Κορυφή Σελίδας](#)

- ελπίδες αληθ. μεσαία 2ος
υπερέχουσες μεστ. ανισωτ.-μοιρών ανόδου

Καζάνι
Παραναεού //